

80

Rhet.

271

W

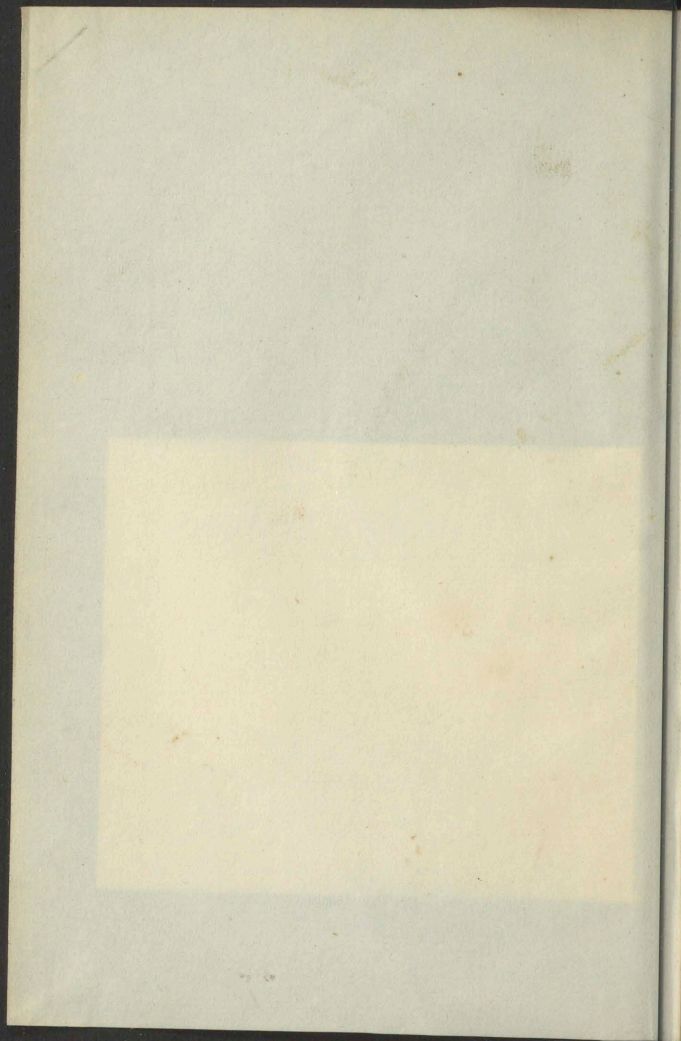
Rhetor 271

W

416 297 890 100 18

8 Rhet. 271

EPITOME

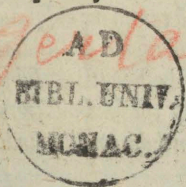
DIALECTICES, THEOBAL-
DO BILLICANO AV-
TORE.

M. I.

*En quod longa tibi uix commentaria præstant,
Iste liber mira cum breuitate docet.
Hunc breuitas si grata placet studiosa iuuentus
Assidua semper sedulitate legas.*

R. S.

*Tradere uis logicen pueris argute Magister,
Feceris auspiciū non meliore libro.
Est breuis & tersus, docet insuper omnia clare,
Quæ pueros primo scire elementa decet.*

HIERONYMO RIC-
CIO, ADVLESCENTI OPTIMO,
Theobaldus Billicanus. S. P. D.

MAGNA MEHERCLE SPES
est, Hieronyme charissime, futurum aliquan-
do, ut resipiscat mundus, ab ignorantie inue-
terate & inolite malo, tot & literis & literatis pas-
sim, renascentibus, ut De conducendo tractet iam Rhe-
tore Thule. Contingit enim diuino munere, ut Germa-
nia, equis & armis, quam Musis & literis aptior, ta-
men non postremas partes, in quouis etiam literarum
genere obtinuerit. Magno sane miraculo, cum ob coeli
inclementiam & crassitiem, tum ob hominum miram
in discendo tarditatem & hebetudinem: sed ne per-
petua esset foelicitas illa, & solidum gaudium, miscuit
Sathan, omnis uirtutis inimicus, & uerae salutis, quod
equidem fateri cogor, uastam et inauditam perniciem,
in ipso statim limine, ut non iniuria, cum summo bono,
summum malum prouenisse dicas, scilicet haec est uir-
tutis umbra, ut quo maior est & illustrior splendor di-
uinae beneficentiae, hoc pestilentior sit umbra, quae il-
lum consequitur, sed tamen me cōsolatur, spes eximia,
fore ut inuidia quandoq; maiora studia, cōtemptu suo,
restringuant quicquid est enati & subsecuti mali, quod
ueteres ipsi toties, & tot symbolis significarunt, peri-
culo rei docti, ut non dubitem aliquando extinctum iri,
malum

malū Germaniæ, & literis & uirtutibus perniciosum.
Te igitur pro uirili mea, & oro, & obsecro Ricci
optime, ut quam cœpisti spem optimo cuiq; promitte=
re, & cuius nonnullum specimen prebuidisti, eam præ=
stes, quantumuis magno & duro labore, non nisi labo=
re uirtus datur, & recte Isocrates dixit, uirtutis radi=
ces amaras esse, fructus dulces, & Græci χαλεπὰ
τὰ καλὰ. Ego sane uirtutum tuarum nonnulla por=
tio, nunquam te hortari desinam, quin recta, ad pro=
positam gloriam, ut cœpisti, festines, neq; cohortabor
solum, sed omnia quoq; quantum per me fieri potest,
nonnihil commonstrabo, ut ad familiæ tuæ splendorem,
& nominis dignitatem, ipse adcessionem fecisse non
iniuria dicare. Quæso uero ut has interim qualescunq;
præceptiunculas, breues sane & paucas, obuias exci=
pias, quod si multa desideras, memento non uolumen,
sed epitomen, non absolutum, sed uix inceptum opus
esse, puellis quos erudio scriptum, non prouectis, neq;
alio nomine, quàm ut his præceptionibus discant ut=
cunq; dialecticæ prima tyrocinia. Mihi hoc satis est, si
uel gustum quendam tenera ætas imbibat, quarumlibet
professionum, ut deinceps minore cura & la=
bore, in liberalibus disciplinis institua=
tur. Vale per Iesum Christum

Ricci mi tu. Nordlingiaci

Calen. Nouem.

Anno. M. D. XXX.

COMPENDIUM
EPITOME
DIALECTICES.

Quid est Dialectica? Est differendi facultas,
de quocunq; proposito themate.
Quid uocas thema? quod in questionem,
uel in disputationem cadit. Vt omnis res de qua inquiritur.

Quotuplex thema? Duplex. Simplex, quod est res simplex, ut iustitia, ut uirtus, ut uoluptas. Compositum, quo dicitur alterum uel inesse, uel non inesse alteri, ut sit ne iustitia uirtus, sit ne uoluptas bona.

Quid inquiritur de simplici re? quid sit & quàm multiplex, ut quid iustitia, & quàm late pateat, & quàm multiplex sit.

Quid de composita re? Verum ne sit, an falsum, inesse uel non inesse alterum alteri, ut an iusticia sit uirtus, An uoluptas sit bona.

CANONES.

Omni rem simplicem, definitionibus & diuisionibus docet inuestigare dialectice, ut de iusticia cognoscenda, primo inquit, quid sit, secundo, quàm multiplex iusticia, atq; ita de alijs rebus propositis.

Res composita, argumentationibus peruestigatur,
ut iustitiam

DIALECTICES.

ut iustitiam esse uirtutem, probatur hoc argumento, quia est adfectus bonus, & fidem iustificare, probatur hoc argumento, quia securam reddit conscientiam de Deo.

Quæstiones de re simplici sunt, quid est, quotuplex, simplex an multiplex, unum an plura.

Quæstio de re composita. Quare uerum sit, uel falsum, hoc quod dicitur, ut quare uerum sit iusticiam esse uirtutem. Quare falsum, uoluptatem esse bonam.

Ad quæstionem, quid est & quotuplex potest aliter atq; aliter responderi, iuxta discrimina definitionum.

Ad quæstionem, quare uerum uel falsum, respondetur item multifariam, ut in locis Dialecticis audietur.

Quot sunt ergo capita Dialectices? Tria. Definitio, Diuisio, Argumentatio.

Definitio & diuisio, pertinent ad simplicia. Argumentatio, ad composita.

CANONES.

Qui uolet definire, diuidere, debet percognitas & in promptu habere, rationes quinque uocum prædicabilium, Speciei, Generis, Differentiæ, Proprii, & Accidentis.

Sola species definitur. Definitio constat genere & differentia, aut proprio, aut accidente.

Diuisio, est generis per differentias in species, aut totius in partes.

COMPENDIUM

Qui uolet definire & diuidere, necessarium est, ut ordines rerum siue prædicamenta sciat, quibus & ordines & discrimina cognoscet.

DE PARTIBVS

Dialectices.

Quot sunt partes Dialectices? Tres. Iudicium, Inuentio, pars media.

Quid est iudicium? Est ratio simplicis, aut compositæ uocis. Simplicis, sit ne res Species, Genus, Differentia, Proprium, Accidens, Substantia, Qualitas, Quantitas, Relatio. Compositæ, Sit ne uera, Falsa, Aliens, Negans, Vniuersalis, Particularis, Necessaria, Contingens, Impossibilis.

Quid est inuentio? Est peruestigatio medijs, ad probandum necessarij, ut quare alterum alteri uel insit, uel nõ insit, necessario, cõtingenter, quare nõ possit inesse.

Quid est media pars? Quæ rationem subducit colligendi ex qualitate & quantitate axiomatum, secundum argumentum siue medium redditum, ut quare uoluptas non est bona? Quia est fomes uitiorum. Nunc collige.

Omnis uitiorum fomes est mala,
Voluptas est uitiorum fomes, ergo,
Voluptas est mala.

Pars Dialecticæ, quæ iudicium uocatur, in quo uersatur?

DIALECTICES.

uersatur ? In traditione prædicabilium uocum, prædicamentorum, & propositionum.

Pars Dialecticæ, quæ inuentio uocatur, in quo uersatur ? In traditione locorum Dialecticorum, hoc est, signorum, argumentorum, & exemplorum.

Pars media in quonam ? In figuris, modis, & terminis syllogismorum.

IUDICIUM DE PRÆDICABILIBUS.

Quid est definitio ? Est duplex, Nominis & Rei.
Quid est definitio nominis ? Est expositio Grammatica nominis, ut Sacrilegium est sacræ rei ablatio. Quid est definitio rei ? Est quæ uel naturam uel conditiones naturales rei explicat.

Quotuplex est definitio rei ? Quadruplex. Essentialis, Causalis, Partitio, Accidental.

Essentialis, quæ habet uerum genus & differentiam, ut homo est animal rationale.

Causalis, quæ ex causis constat, ut sonus

Quid est aer ictus.

Partitio, quæ ex partibus, ut homo est quod constat anima rationali & corpore.

Accidental, quæ constat accidentibus.

CANONES.

Definitio maxime constat genere & differentia, si

COMPENDIVM

absit, differentia, proprio, si hoc absit, accidente.

Definitio & diffinitum recurrant & conuertantur, ut est homo, ergo animal rationale. Est animal rationale, ergo est homo.

DE DIVISIONE.

Diuisio, est rei late patentis, qua patet, sectio.

Duplex diuisio.

Generis in species, ut animalis in hominem, asinum.

Scilicet Totius in partes, ut hominis in caput, uentrem, pedes.

PRAEDICABILIA.

Quot sunt uoces praedicabiles? Quinq;. Species, Genus, Differentia, Proprium, Accidens.

Indiuiduum, est infimum sub specie ultima, quod non diuiditur, ut hic homo, hic color, haec uirtus, hic pater.

Quorsum conducunt praedicabilia? Ad definiendum & diuidendum, quia species definitur per genus & differentias. Genus diuiditur per differentias in species

Species, est uocabulum commune proximum indiuiduo, quod primum occurrit in diffiniendo indiuiduo, ut homo.

Genus, quod primum occurrit in definienda specie, ut animal.

Differentia, est qua diuiditur genus in species,

DIALECTICES.

Quid cies, ut intellectuale. *et id est differt ab intellectu ali*
 Proprium, est propria natura indoles, ut la-
 chrymabilem esse, est hominis proprium. *q. solus huius ley est*
 Accidens, est uocabulum, quod significat rem *ut aut sunt per*
 naturæ extraneam, ut sapientem, doctum, ni-
 grum, album esse.

Individuum, est quod exprimitur per prono-
 men hic, hæc, hoc, ut hic homo.

Ad interrogationem per quid, respondetur uel spe-
 cies, uel genus. Per quale respondetur uel differentia,
 uel proprium, uel accidens.

Quotuplex est genus? Duplex. Summum & Me-
 dium. Summa sunt quatuor. Medium quod ponitur in-
 ter imam speciem & summum genus, ut quicquid in-
 ter substantiam & hominem ponitur, est medium ge-
 nus, dicitur enim genus & species. Genus dicitur, quod
 habet sub se speciē. Species, quæ habet supra se genus.

Substantia summum genus.

Corpus

Viuum Sunt genera & species

Animal

Homo, ima species.

Species etiam est duplex. Imæ, qua non est inferior,
 ut homo, pyrus. Mediæ, quæ etiā est genus, ut animal.

DE PRAEDICAMENTIS.

A 5

Quibus

COMPENDIUM

Quibus nominibus ferè uocantur prædicamenta ? His ferè. Ordines rerum, quod in ijs uniuersitas rerum à summo genere, ad imam speciem digeratur, capita statuum, quod sint summæ seu capita, inquirendi de re simplici proposita. Inquiritur enim de qualibet quid sit, quæ est substantia rei, quàm multiplex sit, quæ est quantitas : qualis sit, quæ est qualitas : quem respectum habeat, quæ est relatio.

Quot sunt prædicamenta ? Quatuor. Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio. Aristoteles decem ponit, addit enim Actio, Passio, Quando, Vbi, Situs, Habitus, sed ad relationes coguntur.

Quomodo differunt prædicamenta ? Prima tria, Substantia, Quantitas, Qualitas, sunt rei sine respectu adceptæ. Relatio uero, est rei cum respectu adceptæ, ut homo quatenus est homo, est substantia, quatenus longus ad quantitatem, quatenus bonus, ad qualitatem pertinet. At quatenus maritus, pater, dominus, ad relationem, hæc enim insunt respectu quodam ad uxorem, filium, seruum.

Prædicamentum relationis maxime necessarium est cognitu, plurimum enim refert qua ratione quid fiat. Sic Cicero de officio ex circumstantia temporis, personæ &c. differit. Sic Aristoteles omnes uirtutes cum respectu ait considerandas. Et omnino oportet qui uolet de rebus differere, maxime cognitam habere rerum

DIALECTICES.

rerum relationes, & circumstantias.

Quis, quid, quando & ubi, propter quid, quomodo dicat.

Iam in Euangelio Christus iubet relationem habere prædicationis, ne porcis, ne canibus obijciamus, ergo prædicationis Euangelij, relationem habet &c.

Quid est ergo Relatio? Est ipse respectus rei, è loco, tempore, persona, etate, conditione, sexu, actione, passione, collatione, natus.

Pater

Filius

Dominus

Servus

Longus collatus alteri.

Propinquus collatus alteri.

Fœmina,

Mas

Iuuenis,

Senex

Diues,

Pauper

Atheniensis

Germanus.

Quot sunt species relationis, seu potius modi res conferendi? Sunt tres iuxta numerum aliorum prædicamentorum. Substantiæ, Quantitatis, Qualitatis, in= nascitur enim in omnibus respectus.

Primus modus est agendi & patiendi, ita substantiæ conferuntur penes actionem & passionem, ut pater filius, dominus servus.

Secundus

COMPENDIUM

Secundus est, æqualitatis & inæqualitatis, & secundum hunc conferuntur quantitates, ut longum, alteri longo, tempus tempori, motus motui, mora moræ.

Tertius est, similitudinis & dissimilitudinis, & secundum hunc conferuntur, ut Sapientes sapientibus, scientes scientibus, callidus callido, industrius industrio, clarus claro, album albo, serenum sereno. Atq; hæc plurimum conducunt ad progymnasiam laudandi & vituperandi, & maxime omnium ad comparisonem. Ita comparatur celeritas rei, gestæ in bello, cum cunctatione, quæ gloriæ cessit & saluti.

Quid est substantia? Est ipsa rei natura. Vel est res per sese existens cui innituntur accidentia, ut sunt Relationes, Qualitates, Quantitates.

Substantia.

Quantitas

Accidens

Qualitas

Relatio.

Quid est quantitas? Est mensura rei uel secundum magnitudinem, uel secundum multitudinem.

Magnitudo die grosse

Multitudo die viele

Mensura ein teylung.

Quot sunt quantitatibus species? Duæ. Continua & Discreta.

Quot modis res diuidi potest? Duobus, scilicet secundum

DIALECTICES.

cundum magnitudinem, & secundum multitudinem.

Magnitudo & continuum idem sunt. Multitudo & numerus siue discretum, idem sunt.

Continuum, est cuius omnes partes sunt unum. Discretum, cuius qualibet pars separata est, ut decem homines.

Quot sunt species continui? Tres. Linea, Superficies, Corpus.

Linea, est longitudo.

Superficies, est latitudo.

Corpus, est profunditas.

Tres sunt ergo dimensiones continui. Longitudo, Latitudo, Profunditas.

Quot sunt species discreti? Vna. Numerus.

Numerus, est unitatum collectio.

Vnitas, est principium numeri.

Numerus est duplex. Simplex, Compositus. Simplex, ut Binarius, Ternarius, Denarius. Compositus ut Duodenarius. Numerus primus & minimus est binarius, maximus est denarius.

Quid est qualitas? Est secundum quam dicimur quales, ut à iusticia iusti, à fortitudine fortes, à temperantia temperati, ab officijs industrij.

Quot sunt qualitatis species? Tres. Corporalis, Animi, & Voluntatis.

Color

COMPENDIUM

	Color	
	Sonus	
Corporalis, ut	Odor	
	Sapor	Calidum Durum
	Qualitas	Frigidum Molle
	tactilis	Humidum Asperum
		Siccum Lene.

	Sapientia
	Intelligentia
Animi qua-	Prudentia
litas	Memoria
	Ars
	Scientia.
	Fortitudo Iusticia
	Temperantia Amicitia
Voluntatis	Liberalitas
	Benignitas
	Verecundia.

Hæc præceptor omnia ad propositum aliquem or-
 dinem referat, & hinc Species, Genera, Differentias,
 Diuisiones, Diffinitiones &c. inuestiget.

SUBSTANTIA.

Corporalis	Incorporalis
que uideri & tangi potest,	Deus, Angelus, Anima.

CORPVVS.

Compositum	Simplex
quod ex elementis confit,	Cælum, Elementa,

DIALECTICES.

COMPOSITVM.

Vium

Non uiuum.

Vegetale, sentiens, intell. Aurum, Metalla, Gemmae.

VIVVM.

Sentiens

Non sentiens.

Arbor Frutex,

Suffrutex Herba.

ANIMAL

Intelligens

Non intelligens.

Homo, hic homo.

DE PROPOSITIONIBVS.

Quid propositio? Est compositio prædicati ad sub-
iectum, ut uoluptas est mala. Homo est intelligens.

Quot sunt partes propositionis? Duæ. Subiectum
 & Prædicatum. Subiectum est, de quo dicitur aliquid.
 Prædicatum, quod de altero dicitur, ut animal dicitur
 de homine, homo est animal.

Quot sunt diuisiones propositionum? Quinq;.

Vera, quæ consentit rebus, ut homo est ani-
mal.

Prima Falsa, quæ non consentit rebus, ut homo est
brutum.

Adfirmatiua, qua alterum alteri dicitur
inesse, ut homo est animal.

Secunda Negatiua, qua alterum dicitur non inesse alteri, ut homo non est asinus.

Universalis,

COMPENDIUM

Uniuerſalis, qua alterum dicitur inefſe uel non inefſe alteri uniuerſim, ut Omnis homo eſt animal.

Particularis, qua alterum dicitur inefſe, Tertia uel non inefſe alteri, ex parte aliqua, ut quidam homo eſt prudens.

Indefinita, qua alterum dicitur inefſe, uel non inefſe alteri ſine ſigno, ut homo eſt animal, homo eſt albus.

Necceſſaria, qua prædicatum necceſſario ineſt ſubiecto, ut homo eſt animal, homo eſt intellectualis.

Quarta Contingens, qua prædicatum ut ineſt, ita poteſt non inefſe, ut homo eſt doctus.

Impoſſibilis, qua fieri non poteſt, ut prædicatum inſit ſubiecto, ut homo eſt brutum.

Simplex, qua ſine coniunctione prædicatū dicitur de ſubiecto, ut homo eſt animal.

Quinta Compoſita, qua cum coniunctione dicuntur aliqua de aliquibus, ut ſi furatus eſt rem ſacram, eſt ſacrilegus.

CANONES.

Propoſitiones indefinitæ, nunc uniuerſales, nunc particulares ſunt, ut tulerit prædicatum necceſſarium, uel contingens.

Signa

Quid eſt propoſitio

Quid eſt propoſitio

COMPENDIUM

Signa uniuersalia, faciunt uniuersalem, particularia, particularem propositionem. De signis uide Eras-
primum de uerborum Copia.

DE PVGNANTIA PROPOSITIONVM.

Quid est propositionum pugnantia? Est qualitatis
& quantitatis propositionum oppositio.

Qualitas, est adfirmatio, negatio.

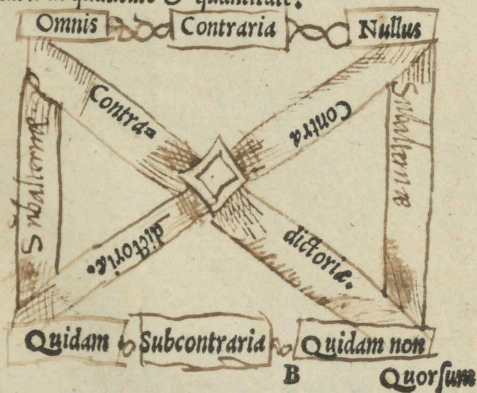
Quantitas est uniuersale, particulare.

Quotuplex est propositionum pugnantia? Tri-
plex. Contraria, Subcontraria, Contradictoria.

Contraria, est oppositio uniuersalium in qualitate
& quantitate.

Subcontraria, est oppositio particularium in qua-
litate & quantitate.

Contradicens, est oppositio uniuersalis & parti-
cularis in qualitate & quantitate.

COMPENDIUM

Quorsum conducit pugnantia? Ad confirmandum
& confutandum, ut sciam quid cui, & quomodo pu-
gnet, aut non pugnet.

CANONES.

Contrariæ possibiles, possunt ambæ esse falsæ.

Contrariæ necessariae & impossibiles, nunquam
possunt ambæ simul ueræ, aut falsæ esse.

Subcontrariæ possibiles, possunt ambæ esse ueræ.
Impossibiles uero & necessariae, non possunt.

Contradicientes siue possibiles, siue impossibiles, si-
ue necessariae nunquam possunt ambæ uel ueræ, uel fal-
sæ esse simul.

Secunda

DIALECTICES.

SECUNDA

PARS DIALECTICES.

INVENTIO.

Quid est Inuentio? Est mediij, siue argumenti ad probandum necessarij, peruestigatio.

Cur de Inuentione statim sub tractatum propositionum doces? quia Inuentio docet medium, & causam cur ueræ, falsæ, necessariae, possibiles, impossibiles sint propositiones. Porro nemo colliget, nisi prius inuento medio.

Quid est Medium? Est causa cur prædicatum, uel insit uel non insit subiecto, uere, falsæ, necessario, contingenter, impossibiliter.

Quomodo ergo inuenitur Medium probandi ueritatem uel falsitatem rei propositæ? Per locos Dialecticos.

Quid nam est Dialecticus locus? Est quasi signum quoddam, quo monemur, unde petamus causam siue medium, siue argumentum differendi.

Quotuplices sunt loci, Duplices, sicut etiam probationes, scilicet, Artificiales & Inartificiales.

Quinam sunt artificiales? Qui offerunt medium ex themate natum. Qui inartificiales? Qui adferunt medium extrinsecus.

COMPENDIUM

Da locos inartificiales.

Tabulae, Libelli, Chirographi.

Testimonia, Autoritates, Autores.

Rumores,

Præiudicia,

Tormenta, Quæstiones.

Proba aliquid per locum inartificialem. Si quis neget debitum, tunc per chirographum eius probo. Si quis neget solem esse terra maiorem, per autores Astrologos probo. Si quis neget fidem iustificare, per Apostolum probo. Si quis auaritia & luxu & impietate diffuentes, neget perdendos, probo præiudicio Dei in Iudeos & Romanos.

DE LOCIS ARTIFICIALIBVS.

Loci artificiales quomodo diuiduntur? Trifariam, quidam sunt signorum, quidam argumentorum, quidam exemplorum.

Argumenta unde ducuntur? A personis & rebus.

Qui nam potissimum ad probandum & docendum ualent? Loci argumentorum à personis & rebus. Si-gna enim maxime præparant, quanquam interim necessario etiam probent. Exempla potissimum mouent, recreant, &c.

DE SIGNIS.

Quot sunt diuisiones signorum? Duæ. Prima, quædam sunt necessaria, quædam probabilia. Secunda, quædam

DIALECTICES.

quædam antecedentia, quædam consequentia, quædam in rem cadentia.

Necessaria, quæ necessario inferunt, ut peperisse signum est, non esse uirginem. Da ergo à signo causam & medium, quare non sit uirgo? quia peperit.

Probabilia, quæ non necessaria inferunt, ut hoc loco uisus es, ergo occidisti.

Signa *Antecedentia, quæ præcedunt factum, ut enssem emisse, prolapsasse aciem.*

Consequentia. Expalluisse interpellatum de cæde, guttas sanguinis in calceis inuentas.

In rem cadentia. Cum cædes patrata est, non uisum &c.

A loco

A tempore

Consequentibus

Loci si= *Præcedentibus*

gnorum *In rem cadentibus*

Occasione

Spe perficiendi & celandi

Commodo.

Vnde media

sumamus.

CANONES.

Signa maxime ad causas coniecturales conducunt, ubi quis factum inficiatur.

COMPENDIUM

Signa complura non modo præparant iudicem & auditorem, sed nonnihil mouent, adeoq; docent uerisimile esse quod dicitur.

ARGUMENTA PERSONARUM.

Quomodo probo aliquid argumentis seu medijs, quæ ducuntur à personis? Ad hunc, ut quod animus alicuius non abhorreat ab aliquo flagitio, probas à studijs, quia nulli unquam honestæ rei operam dedit. Sic Cicero eleuat fidem testium à natione, quia sint Græci, qui ferè sint mendaces. Item, quod quidam non sit usq; adeo auarus probas, quia adulescens, qui profundit libentius quàm quærat.

Quomodo ualent hi loci? Maxime ad laudationem & uituperationem, progymnasmata Rhetorica, & sunt cognati signis.

Da locos argumentorum à personis, sunt hi ferè.

Genus, Natio

Patria, Sexus

Aetas

Scilicet Educatio & disciplina

Habitus corporis

Fortuna, Conditio

Studia, Res gestæ

Consilia factorum.

Horatius

DIALECTICES.

Horatius.

Nec imbellem progenerant aquilæ columbam.

Martialis.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læsus.

Rem magnam præstes Zoyle si bonus es.

Virgilius.

Soli cantare periti, de Arcadibus.

Pan etiam Arcadia si mecum iudice certet.

Pan etiam Arcadia dicat se iudice uictum.

DE ARGUMENTIS

à rebus.

Proposita propositione, ut homo est animal, à quo sumam argumentum seu medium? uel à subiecto, uel à prædicato, maxime tamen à prædicato, ut. quod homo sit animal, à subiecto probo, quia lachrymabilis est, lachrymat, numerat. A prædicato, quia sentit, mouetur, adfcitur.

Qui nam loci sunt difficilimi, & maxime certi? Loci argumentorum à rebus ductorum. Sunt autem ferè.

Etymologia

Essentia

Finitio

Notatione causarum

Scilicet

Descriptione accidentium.

Genus & species

Differentia.

Totum partes

B 4

Efficiens

COMPENDIVM

	Efficiens
Causse, Euenta	Materia
	Forma
	Finis.

	Contraria, ut album, nigrum.
Repugnans	Relatiua, pater, filius.
tia	Priuatua, cæcum, uidens.
	Cōtradicientia, sedet, non sedet.

Scilicet Coniugata, sapiens, sapientia, sapienter.
 Adiuncta, atq; is locus maxime grauis est.
 Similia.
 Maius.
 Minus.
 Par.

Exempla addet præceptor uel ex Cicerone, uel Fabio, uel ipsis autoribus, quos prælegit.

LOCI EXEMPLORVM.

Quinam sunt exemplorum loci? Hi ferè.

Similia

Disimilia exempla. Huc conducet historia

Contraria Valerius Maximus &c.

Fabule Apologi

Parœmiæ Sententiæ

Chreia.

Hi nouissimi loci, ceu stellule quædam erunt in oratione.

De ultima

DIALECTICES.

DE VLTIO

MA PARTE DIALECTICES.

Quid est argumentatio? Est argumenti per orationem explicatio.

Quæ argumentationum species? Hæ sunt. Epagoge, Exemplum, Enthymema, Syllogismus, Coaceruatio.

Inductio quid est? Est plurium singularium collectio, ad probandum uniuersale, ut quod queng; trahat sua uoluptas, probo.

Torua leena lupum sequitur, lupus ipse capellam.

Florentem cithysum sequitur lasciua capella.

Te Corydon ô Alexi, trahit sua queng; uoluptas.

Eandem argumentandi formam. Terentius in prima scena Andriæ habet, quod omnium hominum ingenia, à labore, ad libidinem sint procliui.

Singularia quæ sunt? quæ sub aliquo comprehenduntur, ut sub homine, homo priuatus, publicus, sacer, prophanus &c.

Quid est exemplum? Est collatio similium, aut dissimilium ad aliquid probandum.

Exemplum similium, ut Imperatoris cum imperatore, Apostoli cum Apostolo, Episcopi cum Episcopo.

COMPENDIUM

Exemplum dissimilium. Philosophorum cum Christo.

Si Philosophorum placita tanti fuerunt apud sectatores, cur non tanti atq; adeo pluris sint Christi placita apud fideles?

Coaceruatio quid est? Est prædicatum prædicati, subiecto addere, ut homo est animal. Animal est uiuum, ergo homo est uiuum.

Valeat autem in quolibet ordine rerum, ubi superiora prædicantur, de inferioribus sui ordinis.

Quid est Enthymema? Est imperfectus syllogismus, uel est ratio reddita, cum illato themate, ut Clodius est insidiatus, ergo iure est cæsus.

Quot sunt partes Enthymematis? Duæ. Antecedens & Consequens.

Antecedens	Clodius est insidiatus, ergo,
Consequens	Clodius est iure cæsus.

CANON.

Si prædicatum antecedentis & consequentis idem est, deest minor propositio, ut fiat integer syllogismus.

Si subiectum antecedentis & consequentis idem est, deest maior propositio, ut fiat integer syllogismus.

DE SYLLOGISMO.

Quid est Syllogismus? Est duobus, pluribusue concessis, ad id quod nondum concessum est, peruentio.

Que

DIALECTICES.

Quæ sunt illa duo aut plura concessa? Sunt aperte et notæ propositiones, factæ ex medio reperto in locis.

Quod est illud nondum concessum? Est id quod erat probandum.

CANON.

Id quod proponitur in disputationem, quod uocatur interim quæstio, interim propositio, illud est quod concluditur per syllogismum, & uocatur deinceps conclusio, ut utrum omnis uoluptas sit mala.

Quæ nam sunt partes syllogismi? Duæ propositiones, & conclusio, & tres termini.

Propositio maior, in qua ponitur prædicatum conclusionis cum medio.

Propositio minor, in qua ponitur subiectum conclusionis cum medio.

Conclusio, in qua non ponitur medium.

Maior terminus, siue maior extremitas, est prædicatum conclusionis.

Minor terminus, seu minor extremitas, est subiectum conclusionis.

Medius terminus, siue medium, est terminus qui non ponitur in conclusione.

Quot requiruntur ad compositionem syllogismi? Duo Figura & Modus.

Quid est figura? Est ordinatio medij in duabus propositionibus.

Quid

COMPENDIUM

Quid est modus? Est ordinatio propositionum in qualitate & quantitate.

Quot sunt figure? Tres. Prima, Secunda, Tertia.

Prima, in qua medium subijcitur in maiori propositione, & prædicatur in secunda.

Secunda, in qua medium prædicatur in utraq;

Tertia, in qua medium subijcitur in utraq;

Medium nunquam intrat conclusionem.

CANONES DE MODIS ET qualitate propositionum.

Propositiones nunquam possunt esse ambæ negativæ. Si propositionum una negatiua fuerit, necesse est conclusionem negatiuam esse, & econtrario.

CANONES DE QUAN= titate propositionum.

Propositiones nunquam possunt esse ambæ particulares. Si una particularis fuerit, necesse est & conclusionem particularem esse, & econtrario.

Sciendum est, quod omnis quæstio proposita, aut est uniuersalis, ut an omnis uoluptas sit mala, aut est particularis, ut an aliqua sit mala, aut affirmatiua, aut negatiua, & hæc uocantur quatuor genera problematum.

Primo ergo inspice quantitatem propositionis quæ sita, dein qualitatem. Sub hæc uide ad quam figuram te conferas.

De modis

DIALECTICES.

DE MODIS FIGVRARVM.

Quot sunt modi primæ figuræ? Quatuor, scilicet.
Vniuersalis affirmatiuus. Vniuersalis negatiuus. Par-
ticularis affirmatiuus. Particularis negatiuus.

Vniuersalis, est cuius conclusio est vniuersalis.
Mo= Particularis, cuius conclusio est particularis.
dus Adfirmatiuus, cuius conclusio est adfirmatiua.

Negatiuus, cuius conclusio est negatiua.

Ergo in prima figura colliges omnes quæstiones.

Quot sunt modi secundæ figuræ? Tantum duo.
Vniuersalis negatiuus. Particularis negatiuus.

Quot sunt modi tertiæ figuræ? Tantum duo. Par-
ticularis affirmatiuus & particularis negatiuus.

Nunc ut breuiter admoneam quomodo syllogismum
facias, adcipe.

Primo, ponitur quæstio eam uide quanta sit, &
qualis.

Secundo, inquire per locos Dialecticos medium
ad probandum eam.

Tertio, Vide in quota nam figura concludatur ea
proposita quæstio. Nam in prima omnis quæstio con-
cluditur. In secunda tantum negatiua, in tertia tantum
particulares.

Quarto, Si uoles in prima figura syllogismum fa-
cere, dispone ut medium sit subiectum maioris propo-
sitionis, & predicatum minoris. Sic in secunda, ut
medium

COMPENDIVM

medium sit ubiq; prædicatum. In tertia, ut sit ubiq; subiectum. Dein adde prædicatum conclusionis uel quæstionis ad medium in primam propositionem, & subiectum conclusionis ad medium in secundam.

Quinto, Considera quantitatem propositæ quæstionis, quam oportet in syllogismo probari, considera etiam qualitatem, & confer te ad quatuor canones quos de modis posui, ita & facile colliges. Si quæstio fuerit adfirmatiua, tunc nulla propositionum poterit esse negatiua. Si quæstio fuerit uniuersalis, tunc nulla propositionum poterit esse particularis. Adhæc neq; ambæ negatiuæ, neq; ambæ particulares poterunt esse propositiones.

STVDIOSO PVERO.

Si studiose puer dialectica discere quæris?

Paruus en iste liber prima elementa docet.

Quàm breuis est tam gratus erit tibi sæpe relectus

Gratius est tersa nam breuitate nihil.

Ad Lectorem

M. I.

Cur adeo multis semper precor optima sordent?

An quia per pauci recta probare solent?

Aut lapis ut gallo preciosus, uilis habetur,

Sic quoq; uel stupidis non placet iste liber.

